

הלכות נדה הצריכות . לבל יקלו בני אדם בהן .

ק"ט) **שבת** בפ"ק מעשה בהלמיד אחר שקרא ושנה ושמת ה"ח הרבה ומת בחצי ימיו והיתה שואלת אשתו מה זה ועל מה זה , נודמן לה אליהו ז"ל אמר לה כתיבי נדותיך מהו אצליך אמרה לו חס ושלוש לא נגע בי , בימי לבוניך מהו אצליך אמרה לו אבל ושהה עמי וישן עמי בקירוב בשר ולא עשה מעשה , אמר ברוך המקום שהרגו שנאמר ואל אשה בנדת טומאתה וכו' , הגירסא הזאת בכל ספרי עולם , ויש לתמוה וכו' היו מחסירים בימי נדה דאורייתא מימי ליבון דובה והלא בנדה דאורייתא אף אם הראה כל ז' ופוסקת בשביעי לערב מובלת ומשמשת ואילו בזבה השב ז' נקיים בלא דם כלל והמבול והשמש , על כן הגירסא על הנכון כמות שהוא בפרקי אבות דר' נתן בתי בימי וזוהיך מהו אצליך ח"ו לא נגע בי , בימי לבוניך מהו , שהיו מחמירין בזיבה ממש מימי ליבון , ואם הגירסא בהיפך או אתיא שפיר , ימי ליבון הן שהיא סופרת ז' נקיים ולובשת בגדים לבנים שאם הראה בהן הכיר מיד והסתור את המנין , גם שני הגירסות יש לתמוה עליהם והלא בלא טבילה הן בהכרת , אלא יש לפרש שזה המעשה אחר תקנת ר' זירא היה וטבלה האשה לאחר נדתה כדון נדה דאורייתא , וספרה ז' נקיים כתקנת ר' זירא לטבול אחריה ושאל לה אליהו ז"ל בימי נדותיך כל ז' מראייה ראשונה קודם טבילה הנדה מהו אצליך ואמרה ח"ו לא נגע בי לפני הטבילה , בימי לבוניך אחר טבילת הנדות מהו אצליך אבל עמי ושהה עמי וכו' , ברוך המקום שהרגו שהרי אמרה תורה וכו' , כלומר ומאחר שהחמירו בזבה ועריין לא טבלה אחר ז' נקיים כי אם אחרי שבעת ימי הנדות הרי הוא בהכרת , וזה שלא אמר לה שהרי אמרה תורה ואחר תטהר לפי שלא היתה זבה גמורה אלא בתקנת ר' זירא ברם מיפה כחדל בעלמא כך קבלתי מרבותי בצרפת , (אב"ן הירחי) . ולכן אינה מכרכת על הספירה כעל ספירת העומר שאם הראה והסתור הרי עשתה ברכה לבטלה . שלא נשא , הקב"ה פנים לתורתו שלמד וגלה קלוני לעולם , ופ"א שלא נשא , הבחור פנים לתורה ואל אשה בנדת טומאתה עד שתטבול דכתיב שבעת ימים היתה בנדתה תהא בנדתה עד שתבא במים לטבילה , בתורת כהנים כתיב במדן אך כמי נדה יתחמא מים שהנדה מובלת בהן וכתוב בזבה וספרה לה שבעת ימים אחר תטהר אחר שתטהר כספירת שבעה נקיים תטהר במים חיים או במי מקוה שהטהרה היא הטבילה כדכתיב אך מעין ובור מקוה מים יהיה מהור מה מעיין בידי שמים אף בור ומקוה בידי שמים , מימי גשמים דקו וקיימי , וכתוב יהיה מהור כמאן לכלל המטאות שהן על איש ואשה שיטבלו באלו ויהיו מהורים . ושאלו מקמי רב יהודאי נאון ז"ל טבילה לנדה מן התורה מנין ואמר ק"ו ממגעה ומה הנוגע בה מעין טבילה נדה עצמה .

לא כל שכן דבעיא טבילה, תא שמע נדה שלא טבלה איתא באיסור כרת, ומצאתי בתשובות הגאונים בכמה מקומות נדה שטבלה במקוה לא עלתה לה טבילה בזמן הזה דכולהו נשי ספק זבות שוינהו רבנן מתקנת ר' זירא ואילך, דאמר ר' זירא בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבות שבעה נקיים, וכל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים, אבל נדה דאורייתא עלתה לה טבילה במקוה אבל לא הוב דתנן ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין כזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חמאת דכתיב ביה כזב ורחץ את כשרו במים חיים וטהר עד כאן; ואני הכותב אומר כי זאת התשובה היא הטעת רוב בני אדם בספרד ככמה מקומות שאין נשותיהן הפיצות לטבול כי אם במעיין ונמצא חומר שלהן קולא יתירה שטובלות במרחצאות ונוקקות לבעליהן על כי אינן יכולות לטבול קרירות הנהר ורחיצתן באלף מרחצאות לא מהרתן מטומאתן עד שתטבלו במעיין או במקוה ובעולין נדה ושניהן בהכרת, והתשובה משובשת מאד ואינה צריכה לפנינו דאמר בתורת כהנים אין בין זב לזבה אלא שהזב טעון ביאת מים חיים ואין הזבה טעונה ביאת מים חיים, ויעירו עלינו המקראות דזבב כתיב מים חיים כדאמרן ואילו בזבה כתיב וספרה לה שבעת ימים ואחר הטהר בכל מידי דאיכרי טהרה דכתיב אך מעיין וכוזר מקוה מים יהיה טהור לכל הטמאות וכדאמרין לעיל, וכן כתב רבינו האלפסי במסכת שבויעות והביא הברייתא דתורת כהנים וכן עיקר, (אב"ן הירחי). וכן מנהג בכל גבול ישראל בספרד וצרפת ובפרובינצא ברוב המקומות שטובלות במקוה במקום שאין להם מעיין. ועוד מצאתי והלכתא כרב דאמר זבה שהפסיקה במהרה בשלישי היא, ומטהברא בשלא ראתה בשלישי מתחילת הלילה כלל אפילו טיפת דם כחרדל שאם ראתה ופסקה שוב אינה סופרת אחרתו למנין שבעה שהרי בנות כותים הוא שהיו עושות כך שיום שפוסקות בו סופרות אותו למנין שבעה ובניהם היו בני נירות שהרי השבעה ימים צריכין להיות כולם נקיים ושלמים בלא ראייה כלל, ואע"ג דאמרין דכל חיובי טבילות טבילתן כיום כמו הוב והזבה. כיום טוב כפרק אין עדין אמר רמי בר חמא נטיעה מקמיע רגליהון דקצבייא ודבעלי נדות, מפורש באגדה ויקרא רבה הכין, שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל וכתוב לא האכלו על הדם מה ענין זה לזה אמר ליה הקב"ה לערלה אתה סמתין לה שלש שנים ולאשתך אי אתה ממתין שתשמור (שלש שנים) נדה, לערלה אתה ממתין ולבשהתך אי אתה ממתין עד שיטעה את דמה, כך מצאתי. השיב רבינו יעקב מנוחה כבוד על הליבון כבר היו רגילות הנשים לטבול אחר ז' ימי נדה ולאחר כן היו סופרות שבעה נקיים וטובלות משום חומרא דר' זירא ואז היו מקילות בליבון משום דאמר בשילתי נדה אמינא לך אנא איסורא ואת אמרת לי מנהגא דתיכא דאחמור אחמור רלא אחמור רלא אחמור ותיו אומרות דמשום חומרא לא נזרינן משום הרגל עבירה אלא איסור תשמיש לבדו, והא דברקה אליהו ז"ל להתיא אתתא בויס ליבון נביא היה וידע עניינה והאי נמי וראי דמסקי עלה אמוראי דישן עמי להודיע היתך היה המעשה שלא היה בקירוב בשר ממש ואפילו הכי נענש עליה ואסור לעשות ואם לא שפירשו כך האמוראים הייתי מתיר בסינר מפסיק וכל העניינים שמפרש שם, אבל עכשיו אסור, ומרומי שלחו שהיו מחמירין בליבון בקבלה שהיה בידם בלא טעם, לא יושר בעיני יעקב ב"ר מאיר נ"ע:

דין הולדת כרין הורה, ודין מנהג בקבלת האבות

ק"ב יולדת כיון שעברו עליה ימי טומאתה לזכר שבעת ימים ולנקיבה שבעה טובלות סיד מכאן ואילך כל דמיה שתראה עד סוף מ' לזכר ועד סוף פ' לנקבה כולן מהורים והשמש עם בעלה ככולן לזכר עונה האחרונה כדלקמן דקיימא לן כרב דאמר מעיין אחד הוא התורה מטארו והתורה טהרתו ואפילו בלא ספירת ז' ימים נקיים והיא היא

היא עיקר דין היולדת מן התורה, והרבר ידוע כי בקבלת הגאונים היא זאת החומרא מדאמר ר' זירא בנות ישראל וכו' והיא הלכה פסוקה כדאיתא בברכות אין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה כדאמר ר' זירא בנות וכו' ואמר כיון שיש אשה היולדת כזוב ואין אנו עכשיו מכירים בין דם וזב לוולתו רואין אנו שכל דם שתראה כהוך ימי טוהר אלו דם זיבות וצריכה שכתב ז' נקיים לאחר שתפסקו בין שפסקה בתחילת ימי טוהר בין באמצעם בין בסופן לעולם לא תטהר לבעלה עד שיעברו עליה ז' נקיים בלא דם כלל ותמבול במעיין או במקוה ותטהר לבעלה, וכן כתב הר"ף עלה דר' זירא דאמר הן החמירו וכו' והכין נמי עבדין בימי טוהר והבא עליה ז' נקיים ובהר הכי מבלה במי מקוה ומשתריא לבעלה ואע"ז דלא נפיק ימי טוהר כיון דיתבא בהו ז' נקיים ותו לא הוויא שריא, וזה לשונו ואשה שהפילה ואינה יודעת אם זכר אם נקבה תשב לזכר ולנקבה ומסילין עליה חומרא ושתשב שבועיים כטומאת נקבה ותשלים עד ל' ונ' ימים עד ימי טוהר שלה כטהרת זכר, וכן המפלת חתיכה בשר או שליית תשב לזכר ולנקבה כדאמרן, ותו לא מירי, (אב"ז). אך רבינו סעדיה לא כך כתב, בדין תורה כתב כדכתיבנא לעיל שתמבול לסוף ימי טומאה לזכר ולנקבה בלא ספירת ז' נקיים, וכתב אבל היום הזה אין לנו דין זה וחכמים עשו חיזוק לדבריהם להחמיר מדר' זירא דאמר בנות ישראל כו' הילכך להשתשלים לזכר ז' ימי טומאה ולנקבה שבועיים ותפסקו ותספורו שבעה נקיים ותמבול או הכתה מותרת לבעלה עד סוף מ' לזכר ועד סוף פ' לנקבה אפילו תראה בכל יום ויום כל הדמים מהורים ותשמש עם בעלה, ובהשלמת ימי טוהרה לזכר ולנקבה אם תראה בת דם כחרדל טמאה היא ולא תשמש עד שתפסקו הדם ותספור ז' נקיים ותמבול ותהא מותרת לבעלה, ואם תלד זכר ונקבה יש לה ימי טומאה וימי טוהרה לנקבה כדאמר, ואם הפילה ולא ידעה מה הפילה יש לה ימי טומאת נקבה וימי טוהרה לזכר דמסילין אותה לחומרא. ובהשלמת ימי טוהר לזכר ולנקבה צריך להתרחק ממנה עונה או יום או לילה ואם הייתה עונתה שהיא רגילה עמו אחר היום מתרחק ממנה מתחילת היום. ומובלת בלילה כדתניא הייבי מבילות מבילתן ביום נדה ויולדת מבילתן בלילה ואף משמיני ואילך לא תמבול אלא בלילה משום סרך בהה אבל משום נגבי או משום צרה או משום אריותא או משום פחדא תמבול מח' ואילך ביום. ובעת שתמבול צריכה לחוף ולמבול שלא יהא דבר חוצץ בינה ובין המים ולחקן שערי ראשה במסרק שלא יהיו השערות קשורות קודם מבילה, ואם תמבול בליל שבת לא תוכל לחקן ראשה במסרק כל כך סמוך למבילתה מפני איסור השרת שיער בשבת תעשה ערב שבת טבעור יום גדול שהרי אשה חופפת בע"ש ומובלת למוצאי שבת. ובעת המבילה תברך על המבילה ובכל לשון, ובוסן הבית היו מברכין אותה ברכה מי שהיה נוגע בטומאת נבלה או מן התשמיש, ותמבול בנהר או במים במקוה או במים נגדין דרך הקרקע. עד הנה דברי רבינו סעדיה שהעקנו מלשון הערב אל לשון הקדש:

ת"ך והזרתם את בני ישראל אוהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן וכמה אמר רבא עונה, או יום או לילה לפני הוסת הקבוע שלה, וכל שאינו פורש סמוך לוסתה אפ"י היו לו בנים כבני אהרן מתים דכתיב (הדרה בנדתה) וסמך ליה אחרי מות, וכל הפורש הויין ליה בנים זכרים שנאמר להבדיל ובתיב אשה כי תזרע, וכל המקדש עצמו בשעת השמיש הויין לו בנים זכרים דכתיב והייתם קדושים וסמך ליה אשה כי תזרע וגו'. מקדש עצמו כגון מעשה דאימא שלום אשתו של ר' אליעזר שלא היה מרבר עמה אלא בחצי הלילה כו'. ובנים נחלת ה' בנים בשכר שמשוהין על הבטן שיוזעו נשותיהן תחילה. וישראל קדושים הן ואין כשמשוין כטוהרין ביום, והבא מבית הכסא לא ישמש ממנו עד שישוהה שיעור חצי מיל מפני ששר של בית הכסא מלווהו והויין לו בנים נכפין, ושלוש. וכן הא דאוהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהם כמוך לוסתן. אך פליאה דעת

דעת מטני על מנהג ספרד ששמעתי כי היוולדת זכר אף אם תפסוק ז' נקיים בתוך ימי טוהר לזכר ולנקבה לא תטהר את עצמה לעולם עד סוף מ' לזכר ופ' לנקבה, ומנץ בא להם זו החומרא להחמיר בתוך ימי טוהר שהן מן התורה אף אם לא תפסוק כלל, יותר משאר הנשים הובות בפסיקה ז' בלא דם, דיה לצרה בשעתה אם הם כשאר הנשים זכות ולכשתפסקו בתוך ימי טוהר יטבלו ויטהרו לבעליהן, וזה המנהג ראוי להעבירו, וכן מנהג צרפת ופרובינצא להיות הנשים בימי טוהר כשאר נשים זכות לספור ז' נקיים ולטבול ולטהר לבעליהן כר"י האלפסי וכל הגאונים, ומתקנת ר' זירא ואילך ומשום דלא בקיאינן בחוותא דרמא, אבל ראיתי מקומות שמקילין בתוך ימי טוהר דלאחר שפסקה ז' נקיים טובלת ומטהרת לבעלה אף אם תהא שופעת בכל יום עד מלאת ימי טוהר לזכר ולנקבה, וכן כתב רבינו מעריה ז"ל, אבל הואיל שיצא הדבר באיסור בשם הגאונים ז"ל אין להקל על דבריהם משום שנאמר אל תבנו כי זקנה אפך :

עוד רעה חולה ראיתי שבימי ליבון הן אוכלין שניהן בקערה אחת ונוגעין זה לזה לחבק ולנשק ואינן נזכרים מהמעשה דאלוהו בו' ואמר לה ברך המקום שהרגו וכו', שאף כשרחצה באלף מרחצאות בתחילת ימי הליבון כמנהגם או בסוף ימי הליבון או שרוחצת בחמין וחופפת סמוך לטבילתה לא יצאה מדין ובה נמורה ושניהן בהכרת עד כי תטבול כמעין או במי מקוה, ואסור ליגע בה אפילו באצבע קמנה, והוה שאמרו כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ סמוגת הכוס מידה לידו והצעת המטה בפניו והרחצת פניו ידיו ורגליו שבאלו הן באין לידי חימום יותר משאר מלאכות ויבאו לידי הרגל עבירה לפני הטבילה, ואף אסורה לאכול עם בעלה בשלחן אחד באותן שולחנות קמנות שאנו רגילין לאכול כמו שהיו רגילין חכמי התלמוד כדמשמע בערבי פסחים ומפורש ההם בהלכות פסחים, ומתוך שהן קמנים ומתקרבין זו לזו צריך להפסיק ביניהם שלא יבואו לידי הרגל עבירה, אבל בשלחנות ארוכים ונדולים שלנו זה יושב בראש השלחן האחד וזו בראש האחר ובשני ספות דאיכא הפסק גדול ביניהם ואיכא שינוי אפשר שהוא מותר, אך לפי מה ששינונו לא יאכל הוב עם הזבה מפני הרגל עבירה נראה שהוא אסור אף בשלחן גדול דעל כרחין לאו בקערה אחת צריך למיתני' לא יאכל דהא כתיב ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב אפילו קריבה כעלמא אסור, ומייתי נמי כיוצא בו שני אכסנאים אוכלים על שלחן אחד זה אשר זה כשר וזה גבינה ואינן חוששין וכשאני מכירין זה את זה, אבל אם מכירין זה את זה אסור, והרי אשה ובעלה מכירין זה בזה ואם כן אף בשלחן אחד אסורין אף אם הוא ארוך מאה אמה דהא בשלחן אחד קאמר ולא נתן חילוק בין קמן וגדול, ולא תימא לא יאכל הוב עם הזבה אבל לשתות מותר, דהא שתייה בכלל אכילה בכל דוכאה כדאייתא בסוף יומא, ועוד השהא סוגת הכוס מידה לידו אסרו לשתות ככוס אחד לא כ"ש דאסור שלא יבא לידי הרגל עבירה, ומיהו איפשר דוקא יין ושכר שיש בהן שמחה ויבא לידי עבירה אבל מים אפשר שיהא מותר, ומ"מ כשאסרו חכמים מוזהר הכוס לא חלקו בדבר והכל אסור למזוג מידה לידו וכל שכן לשתות עמה ככוס אחד אף המים, וכן משמע בשאלתות דרב אחאי דכל בשלחן אחד בין קמן בין גדול אסור דלא משו חילוק בדבר, וכן כתב נדה אסורה למיתב ולמיכל בפתורא בהרי גברא כרתנא לא יאכל הוב עם הזבה מפני הרגל עבירה. אך רבותי מפרשין דדוקא בשלחנות קמנים אבל גדולים מותר, אך לא נתיישב לבני מההיא ברייתא דשני אכסנאים המכירים זה את זה ואף בשלחן גדול עד ק' אמה מרלא פליג למתני' בדידה חילוק אף במכירין זה את זה בין בשלחן קמן בין בשלחן גדול, (אב"ז). וכתב הר"ר משה בר"ם מיימון ז"ל בספר קדושה באיסורי ביאה י"א מנהג פשוט בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת אף על פי שראתה אחר שספרה ז' נקיים ומבלה הרי זו סופרת ז' נקיים אחר שיפסק הדם ואין נוהגין לה ימי טהרה כלל אלא כל דם שתראה האשה

האשה בין דם קישוי בין דם מוהר סופרת ו' נקיים אחר שיפסקו הדם, ודין זה בימי הגאונים נחדש והם גזרו שלא יהא שם דם מוהר ליולדת כלל, שזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן בימי חכמי התלמוד אינו אלא ברואה דם שהוא טמא שיושבת עליו ו' נקיים אבל דט שראתה בימי מוהר אחר ספירה ומבילה אין לחוש לו שאין ימי מוהר ראוי לא בנדה ולא בזבה כמו שביארנו, ושמענו שבארץ צרפת יש מקומות שבועלים על דם מוהר כרין התלמוד עד היום אחר הספירה והשבילה מדין טומאת היולדת בזוב ודבר זה הלוי במנהג, ועוד כתב זה שתמצא במקצת המקומות שהנדה יושבת ו' ימים בנדתה ואע"פ שלא ראתה אלא יום אחד ולאחר ה' תשב ו' נקיים אין זה מנהג אלא מענות הוא ממי שהורה להם כך ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל, אלא אם ראתה יום אחד סופרת ו' נקיים אחריו ומובלה לבילוי שמיני שהוא שני לאחר נדתה ומותרת לבעלה, וכן זה שתמצא במקצת מקומות ותמצא התשובות למקצת גאונים שהיולדת זכר לא תשמש מטהה עד סוף מ' יום לזכר ועד סוף פ' לנקבה ואע"פ שלא ראתה דם אלא בתוך ה' אין זה מנהג אלא מענות הוא באותן התשובות ודרך המינות באותן המקומות ומן הצדוקים למרו דבר זה, ומצויה לכופן כדי להוציא מלכן ולהחזיק בדברי חכמים שתספור ו' ימי נקיים בלבד, ובפ"ז כתב ולמה אין אנו מצריכין את היולדת בזוב לספור ו' אחר ו' של זכר ואחר שבועים של נקבה מפני שימי לידתה וימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לספירת שבעה, וכן כתב רבינו יעקב מ"כ דהלכתא כאביי דפליגי אדרבא בהאי ובהלכות יע"ל קג"ם ק"ל כאביי וחשיב (הלמ"ר) ימי לידתה שאינה רואה בהן, אבל רבינו האלפסי וצ"ל ורבינו סעדיה מ"כ פסקו כרבא ואפי' בלודה יבישתא מצרבו ו' נקיים ביולדת בזוב אחר ו' לזכר ושבועים לנקבה, ורוק ותשכח, (אב"ן הירחי) :

הלכות ברכת מבילת הנדה

קמא) גרסינן בכנורות פרק עד כמה אמר רבינא הלכתא נדה קוצה לה חלה ומברכת להפריש תרומה, מכאן פסקו כל הגאונים דעל מבילת נדה מברכת לפני המבילה ומתפללת ומברכת כל הברכות כנשים הטהורות, ודאמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן המבילה היינו מטבילה גר כדפרשי' דגר שמל ולא מכל כאילו לא מל, אבל כל שאר חייבי מבילות זוב וכזבה ונדה ויולדת מברכין ואחר כך מובלים, דהאיירנא נהוג עלמא כתלתא סבי כר' יהודה ב"ב בדברי תורה דאין דברי תורה מקבלין טומאה וכו', ובטלחה לשבילותא כדאיתא בפרק מי שמתו, והנן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע כו' הא לאו הכי קורין ומתפללין ואין צריכין מבילה, וכן זבין ומצורעין ובוועלי נדות מותרין לקרות בתורה ולברך ולהתפלל וחייבין בכל מצות האמורות בתורה כטהורין גמורים דאין דברי תורה מקבלין טומאה דלא נתנה תורה למלאכי השרת, וכן כתב רבינו האי, ורבינו יעקב ורבינו שמשון מצרפת הורו כן ואמרו שיותר לפרסם הדבר ולהורות כי הוא חלול השם שמובלות ומעכבות הברכה עד אחר המבילה כי מה נשתנית ברכה זו משאר הברכות, וגם מה שנהגו לברך אחר נטילת ידים מענות הוא בידם, אך ר"ש ז"ל כתב ונדה מברכת אחר שמבילה על המבילה דכיון שהיא טמאה מוטב לברך בטהרה ולא בטומאה כדתנאי בתרומות מפני מה אמרו בעל קרי לא יתרום מפני שאינו יכול לברך, מפני מה אמרו עתים לא יתרום מפני שאינו יכול לברך, ובשליה מרובה עזרא תיקן מבילה לבעלי קריין, ואף על גב דהאיירנא נהוג עלמא כתלתא סבי אפילו הכי מבילת האדם צריך לברך בטהרה כדאמר ר' ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה, פירוש המחמיר בה מאריכין ימיו ושנותיו, בברכות, ואף על פי כן נהגו לברך לפני המבילה :

קכב) **ירושלמי** אין צריך חפיפה אלא לנדה ישראלית אבל לא לכהנות העוסקות במהרות, בפרק בתרא נדה אמרו שצריכה חפיפה סמוך לשבילתה ואם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה עוד לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף עוד ולטבול, ולכך צריכה חפיפה כדי שלא יהא דבר חוצץ עליה בשעת טבילה דכתיב ורחץ את כל בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בינה לבין המים, וא"ר יצחק ניטא אחת קשורה חוצצת שלש אינן חוצצות שהים יודע, וכל דבר המקפיד עליו חוצץ דאמר' ביבמות ובגדה דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ רובו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ונורו על מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד, ועל רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, אבל על מיעוטו שאינו מקפיד לא נורו, וכל דבר גלד ושיט וצק הוא חוצץ, ואפילו ריבדא דכוסילתא עד הלהא יומין לא חייצא מכאן ואילך חייצא, ואע"פ שאמרנו אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה עוד לחוף ולטבול מכל מקום טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו לא עלתה לו טבילה ואע"פ שברק את עצמו לפני הטבילה דשמא לא ברק יפה יפה כנ"ל, (אב"ן), אבל ר"י אוטר דהתם למהרוח אבל לבעלה תלינן לקולא. ואע"פ שאמרנו שצריך סמוך לחפיפה טבילה היכא דלא איפשר שרי כמו אם חל וי"ט במוציא שבת והוא ליל טבילתה וטבילה בזמנה מצוה כדתנן כל חיובי טבילות מובלין כדרך בן ב"ב' באב בין ביום הביפורים, חופפת בערב שבת וטובלת למוציא שבת, וכן אם חלו שני ימים טובים במוציא שבת וטבילתה בליל יו"ט השני חופפת בערב שבת וטובלת בליל יו"ט שני אע"פ שנתרחקה הטבילה שני ימים מן החפיפה. ומסקינן והלכתא אשה לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה ואף מיום שמיני ואילך, אבל משום אריותא או משום נכני או משום צנה התיור האמוראים כדאיתא התם, וכל מקום שיש חשש סכנה לדבר או שהמקוה עמוק או רחוק או צריך ליתן עליו מים פושרין ולא תיעשה הטבילה היטב בלילה וזלתי ביום מותרת לטבול מיום השמיני ואילך. וזה שנהגו הנשים לשקוע את עצמן ג' פעמים במים לא מפני שצריכה אלא משו חכמי הדור שמא כפעם אחר לא תטבול יפה את גופה תחת המים ובשלושה פעמים אי אפשר שלא תטבול יפה, וי"א לפי שכל דברי חכמים משולשים, במנחות בקצירת העומר מנל זה הן ג' פעמים, וכן קופה זו, כך שמעתי מרבנותינו בלונדון, (אב"ן). בשחיטת חולין פרק השוחט אמר רב נדה שנאנסה וטבלת מהורה לביתה, פירוש לבעלה רבעלה חולין הוא וחולין לא בעי כוונה ואמורה לאכול בתרומה ור' יוחנן אמר אף לביתה לא מהורה וצריכה עוד לטבול, ופסק רבינו חננאל ז"ל כרב דמהדר רב פפא כוותיה דרב, ורש"י ז"ל פסק כר' יוחנן, ואנן דאין אנו יכולין להכריע אם הלכתא ברב או כר' יוחנן כלים שנפלו במים ונדה שנאנסה וטבלה צריכין עוד טבילה בלא ברכה, (אב"ן הורח). ובמחלוקת בני ככל ובני ארץ ישראל, אנשי סורח נדה משתמשת בכל צרכי הבית חוץ מג' דברים, אינה מוונת לו את הכוס, ואינה מצעת לו את המטה לפניו, ואינה מרחצת פניו ויוו ורגליו. ואנשי מערב אינה נוגעת לא ברבר לח ולא בכלים שבבית ומרוחק שההירו שתניק את בנה: וצואה שתחת הצפורן אינה חוצצת בטבילה ונשילת ידים, דתנן במקואות ואלו חוצצין באדם בצק שתחת הצפורן כו' ואלו שאין חוצצין צואה שתחת הצפורן ומעמא משום דבצק מיהדק וצואה לא מיהדק וכן שיט הבא מאליו כמו צואה הבא מן הוזהמא לא מיהדקא ואינה חוצצת, וסה שפירש רש"י שצריכה לכקר שיניה וצפרניה בשעת טבילה, להחמיר נהכוון שמא נתעסקה בבצק ואפילו לא נתעסקה טוב להחמיר כך פירש ר"ת:

דיני גלוח, אמר רב מיקל ארם כל גופו בתער, פירוש במקום שאין דרך הנשים לתקן עצמן בהער אבל במקום שדרך הנשים לתקן עצמן בתער דהיינו בית השחי ובית הערוה אסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה, אבל תחת הוון שאין שם פיאות מותר, ודאמרינן במספרים אינו אסור מדברי תורה אלא מדברי סופרים דאלטא כמספרים

במספרים כעין תער אסור, בזקן ובבית השחי ובית הערוה, אבל שלא כעין תער מותר אפ'י בבית השחי ובבית הערוה, וצואר בתער אסור. דפעמים שהנשים מתקנין הצואר שלהן בתער ואסור משום לא ילכש וגו', ודאמרינן מילק ארס כל גופו בתער מיירי במספרים כעין תער ובמקום שאין דרך הנשים לתקן, ומגזירה שוה דפאת פאת יש שאוסרין אפילו במספרים בפאת ראש וכעין תער, וליתא דפאת פאת אינה אלא בזקן כשם ר"י מ"כ, ובפ"ק דשבועות וחייב על הראש שתיים אחת מכאן ואחת מכאן, ועל הזקן חמש שהים מכאן ושתיים מכאן ואחת באמצע, מדרמתי להו להרדי אלמא דשוו באיסורייהו דמה דאסור בזקן אסור בראש והיינו תער אבל במספרים מותר לגלח בין בראש בין בזקן, וכן בתוספתא דמכות אינו חייב בגלוח הראש עד שיגלח בתער, והא דתניא בתורת כהנים לפ' שיש בראש מה שאין בזקן שהראש אסור במספרים כבתער מה שאין כן בזקן, בניזיר מיירי שאסור במספרים כבתער וקרא דכתיב ביה תער לא יעבור על ראשו לא להתיר מספרים בא אלא לאו דוקא תער, אלא היכא דכתיב השחתה גבי זקן תער דוקא והכי מוכח דאמר ויש בזקן משא"כ בראש, וצריך עיון בניזיר פרק שלשה מינין דניזיר וליום מגלחין תגלחת מצוה ואם גלחו שלא בתער לא עשו ולא כלום, והמשכיל יבין, מ"ר :

ברוך הטמא דסייען

הלכות מילה

קב"ה) אע"פ שאמרו כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן המבילה, במילה אינו מברך אבי הבן להכניסו אלא לאחר המילה שמא יארע דבר קלקלה במילה ונמצא מוציא שם שמים לבטלה, וכי הימא תקיעה ושחיפה גמי ליחוש, לא, הנך בידו ומצי מקיים להו מילה ביד אחר היא מי יימר דמקיים לה הילכך לאחר עשייתה היא, וכן המנהג בשהי ישיבות וכן כתב רבינו יעקב מ"כ, וראייתם מרתנו רבנן המל אומר בא"י אמ"ה אקב"ו על המילה, אבי הבן אומר אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו והעומדים שם אומרים כשם שנכנס לברית וכו' בשבת בפרק ר' אליעזר דמילה, אלמא אחר המילה הוא, וכי הימא והא כל המצות מברך עליהם עובר לעשייתן, ועוד להכניסו להבא משמע כראיתא בפ"ק דפסחים בלבער לכולי עלמא להבא משמע כי פליגי בעל ביעור ופטעם זה הנהיג רבינו שמואל לברך להכניסו לפני המילה, וכן שמעתי שהוא מנהג בפאם, אך רבינו יעקב מ"כ השיבו מפרק ר' אליעזר דמילה כדאמרן, והלמ"ד דהיא משמע להבא הכי ר"ל אקב"ו להכניסו במצותיו בבריתו של אברהם אבינו שכבר עשינו ולא להכניסו אל הברית כי אם אל המצות דעד שלא מל היה ערל ואסור בפסח ובתרומה כדיליף בריש הערל ביבמות ומשמלוהו יצא לו מכלל הערלות וראוי לחנכו עתה בכל המצות, וזה הוא להכניסו במצות בזה שהנכנסתיו בברית כבר כמו הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הרברים האלה, וכמו כן המילה היא הברית שבינינו לבין הקב"ה לכן אחר מילתו מברך שוכה להכניסו לברית הקב"ה לקבל מעתה כל מצותיו, כך פירש ר"ת ו"ל. כתוב בפ' ר"א דמילה המברך אומר אשר קודש ידיר מבטן וכו' ועליה אין לחוסף וממנה אין לגרוע סמך לדבר שמעתי ואת בריתי אק"ם את יצחק, אק"ם נופריקון אשר קודש ידיר מבטן, ידיר זה אברהם וכן הוא אומר מה לידידי בביתי ובאברהם דרשו בגדרים אברהם אבינו מקודש מבטן היה כתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו. וכתיב התם בטרם אצרך בבטן ידעתיך, וחק בשארו שם זה יצחק, וצאצאי חתם באות ברית קדש זה יעקב ובניו, באות ברית קדש זו המילה שהיא עשויה כיו"ד שהוא סימן לעולם הבא שנברא ביו"ד שצדיקים וקדושים שבאותו הדור מועטים כדאיתא בערות שלמחות פ' הקומץ רבה, באות ברית הקדושה שהיא עשויה כקולמוס שחותכין מן הערוה שנתמעה יותר מאותן של מטה שלא יעשה כרות שפכה, צוה להציל זרע קדש וידידות שארץ משחת הדא הוא דכתיב גם את כרם בריתך שלחתי אסיריך מבור.

ונהגו כל ישראל לתת בפי הילד מן היין שישתה מן הברכה שמברכין עליו, וכן המנהג להשקות את החתן ואת הכלה, גם שולחין הכוס לאטו שתחברך בפרי בטנה, ובסוף כל ברכה מנהג לרה בפי הילד מן היין וכשאומר ברמך חי. אלהינו ואלהי אבותינו קיים וכו' ונאמר וימל אברהם את יצחק בנו, ונאמר הורו לה' כי טוב, ומנהג כל ישראל לאומרו משום דאמרין בהמקנא ותרא אותו כי טוב הוא שנולד מהול וזהו הורו לה' כי טוב כי כבר זכה למילה וראוי להכניסו למצות, כך קבלתי בצרפת, (אב"ן). ואמר מר רב צדק נאון מביאין לפניו מים בספל ומיני הדם ובשמים שריחם נודף יפה ומזהלים התינוק על המים שיפול דם המילה לתוך המים ורוחצין בהן ידיהו כל הנועדים שם להודיע כי הנה דם הברית אשר כרת ה' בינו ובינינו, ואמר רב יהודאי נאון ז"ל ב"ד שמלו במקום שאין אב הם מברכין להכניסו כו', וכן מוכח בהאשה נקנית דהיא דלית ליה אב כי דינא מיהיבין למיטהליה דליף לה מקרא וכיון דהם הייבין למולו בודאי עליהם לברך, (אב"ן):

קבר) כתב הר"ף ז"ל המל את הגרים ואמר אב"ו למול את הגרים וכו' כורת הברית, המל את העברים ואמר אב"ו למול את העברים וכו', והמעט לפי שהברכות האלו במקום על המילה הן ואין בהם כוס, אבל רב עמרם כתב המל את הגרים ואת העברים מברך אב"ו על המילה ואחר המילה יברך ברכה אחרת למול את הגרים, ולמול את העברים. וכן מצאתי בהלכות גדולות לרב שמעון קיירא (וכן מצאתי בבראשית רבה פרשה מ"ו):

קבה) וכן כתב מי שמל גר או עבד גדול יכסה את הערוה ויברך על המילה ואח"כ ימול, למדנו שאם הם קטנים אין צריך לכסותם וכל שכן בני ישראל קטנים שעולי ישראל כמולים חשיבו כדאיתא בגדרים פרק הנודר ומייתנין לה ביבמות הנודר מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עב"ם דכערלים דמו, על כן יש לתמוה אפילו גר ועבד קטן יצטרך לכסות ערותם ומאי שנא גדול, (אב"ן):

קבו) קמן שחלה סמתינין אותו למול עד שיבריא נתרפא מולין אותו מיד, קמן שנולד כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית ואין מברכין אב"ו על המילה אלא להטיף דם ברית, ואמרין בשבת פרק ר' אליעזר דמילה לא נחלקו ב"ש וב"ה על נולד כשהוא מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו אם מחללין עליו את המילה שב"ש ואומרים מחללין וב"ה אומרים אין מחללין, ופסק רבינו האלפסי ז"ל כרבה דאמר חיישינן שמא ערלה כבושה הוא וצריך להטיף ממנו דם ברית, אבל שבת לא מחללין עליו מספיקא ורב יוסף פליג עליה והלכתא כוותיה דרבה בר משרה קנין ומחצה, וכן כתב רבינו האי ז"ל דהכי אסכימו רבוואתא דצריך להטיף ממנו דם ברית, אך אין מברכין אשר קב"ו על המילה אלא אם כן נראית לעינים ערלה כבושה, אבל מברך להטיף ממנו דם ברית:

קבו) נהגו בצרפת ובמפרד כשמכניסים את הילד לבית המילה אומר המוהל בקול דם ברוך ה' והעם עונין בשם השם ברוך הנמול לשמונה, כך מצאתי, (אב"ן).

נהגו בכל גבול ישראל לעשות כסא לאלוהו, ויש לו סמך בפרקי דר' אליעזר לפי שגזרו בימיו על הברית ונתקנא בו וברח לו ונתחבא בטערה ויאמר לו ה' מה לך פה אלוהו ויאמר קנא קנאתי לה' אלהי ישראל כי עברו בריהך א"ל הקב"ה חיי וחייד על שקנאת על המילה כל זמן שיעשו את המילה תעיד עליהם שקיימיה, לפיכך מושיבין כסא הכבוד למלאך הברית שנאמר ומלאך הברית אשר אתם וגו', ויש סמך לדבר בפרקי ר' אליעזר לעיל מהך כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעין מפני ענוי הדרך וכשהיו ישראל מוהלין היו נוטלין את הערלה ומומנין אותה בעפר והיו ישראל נוהגין כן עד שגדלה מלכות ירבעם ובטלה עד שבא אלוהו ז"ל והחזירה, והיינו דכתיב כי עברו את בריהך בני ישראל, (אב"ן). ויש סמך לחול ושמתי את ורעך כחול הים וגו', והיה מספר

^א ודוקא אם הלה נאחד מלכדיו, אבל חולי שכל הגוף מחתינין ז' ימים מעל"ש. ^ב הלא גי' שמה.

מספר בני ישראל כחול הים וכו', ויש סמך לעפר והיה זרעך כעפר הארץ :

קכת) מזה ששנינו בפרק ר' אליעזר דמילה המל ולא פרע כאילו לא מל, פירשו כל חכמי ישראל ולא פרע ולא קרע שאחרי שמל אותו קורע בצפרני ידיו בגודל ואצבע את העורות העליונים במשך כל העמרה שהתגלה כולה, שאלמלי יגלה אותה בעלמא כמו ופרע את ראש האשה כאשר שמעתי מפי הריוט אחד שהיה מוהל ולא פורע ומוציץ היה מתערל הילד כבתחילה, והבאתי לו ראייה מדאמר ביבמות פרק הערל לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר ומול את בני ישראל שנית, לפריעת מילה, למדנו שלאפריעה נקראת מילה לשון ימל קצירו יחתך, ובעל כרחין מדאמרין ומול את בני ישראל שנית ר"ל שכששלח משה למצרים עשה להם מילה ופריעה ואל"ל הקב"ה ליהושע מהלינהו שנית כי היכי דמהילו במצרים, דאי ס"ד ליהושע נתנה ולא למשה לימא ליה שוב מול או ומול את בני ישראל מאי שנית שנית למצרים, ופירוש הפסוק כי מולים היו כל העם היוצאים, פ"ה היו פרועים וכל העם הילודים וגו' לא מלו פי' לא פרעו אלא מילה לכדה עשו, וזהו דאמר בפרקי דר' אליעזר שכל מ' שנה שהיו ישראל בכדבר לא היו פורעים משום עניו הדרך, וכן כתב ה"ר שמעון קיירא, ואני העבר העברתי את המוהל ההוא כמדינת בורגוש ונתתי אחרים החתיו ואשר למדתים, זכרה לי אלהי לטובה, (אב"ן) :

קכט) בפרק ר' אליעזר דמילה מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה ר' אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום הג' שחל להיות בשבת שנאמר ויהי ביום השלישי כהיותם כואבים וגו' וא"ר יוחנן הלכה כר' אלעזר בן עזריה בין בחמין שהוחמו מערב שבת בין בחמין שהוחמו בשבת בין רחיצת כל גופו בין הרחצת המילה וכל שכן ביום הראשון מרחיצין כדרכו, ופסקו רבוואתא כר' אלעזר בן עזריה וכדפסק ר' יוחנן :

תחבושת לילד הנימול

נהגו בספרד ופרובינצא לקחת חלבון ביצה ומערכו בשמן זית היטב ונותנין בו (חלוקי הנער) חתיכות בנג מנוקבות להתם במילה ולהכניס העמרה בהם שלא יחוור העור למקומו, ויש מקומות שמערכין חלבון הביצה בכמון כתוש הרק היטב, ובצורת נהגו לכתוש הכרפס היטב ולערב בו שמן זית או שומן תרנגולת וחלמוני ביצים הצלויים באש ואין תחבושת טוב ממנו. נהגו ברוב מקומות ישראל לעשות סעודה ביום הברית, ויש לדבר סמך סן המררש ויעש אברהם משהה גדול ביום הגמל את את יצחק ביום ה"ג מל את יצחק, וכן משמע שנהגו חכמי התלמוד דרב פפא הוה סבר לברוכי שהשמחה במעונו אי לאו דאיכא צערא דינוקא, בנדה, וכן כתב רוד ע"ה אספו לי חסירי כורתי בריתי עלי זבח וברית זו מילה, (אב"ן). ירושלמי בפ' ר"א דמילה המול ימול מכאן לשתי מילות אחד למילה ואחד לפריעה אחד למילה ואחד לציצים, אמר קרא או אמרה חתן דמים למולות מכאן לשתי מילות אחד למילה ואחד לפריעה ולציצין :

דין כלים ופת של כותים

קל) בשלהי עבודה זרה אמר רבא הלכתא נוהן טעם לפגם מותר ומההוא עכברא דנפל לחביתא דשיקרא ואסריה רב לההיא שברא לא ידענא טעמא דרב אי משום דקסבר נוהן טעם לפגם אסור ולית הלכתא כוותיה, אי משום דקסבר עכברא כשכרא אשבוחי משבח, וכתב רבינו יעקב מנוחתו כבוד שזהו דבר פשוט דנוהן טעם לפגם מותר כראיאתא בפרק אין מעמידין בשמעתה דשלקות של כותים ולזה לא הוצרכנו אלא אף קדרות של כותים סתם מחזקינן להו כקדרה שאינה בת יומא, וכן כל כליהם בחזקת שאינן בני יוסן ונוהן טעם לפגם הן וטותרין, וכן מוכח בכמה מקומות בתלמוד, דת"ר הכיכבן

הכוספן של כותים שהוחמו חמין ביורה גדולה אסור ביורה קטנה מותר, והא תניא אחת יורה קטנה ואחת יורה גדולה מותר, לא קשיא הא כמאן דאמר נותן מעם לפנם אסור הא כמאן דאמר נותן מעם לפנם מותר, וגבי שמן ודבש של כותים אמר למאן ניהוש לה אי משום גיעולי כותים נותן מעם לפנם הוא ומותר, וקורט של חלהית דאסור משום דמפסקי ליה בסכינא ואע"ג דאמר מר נותן מעם לפנם מותר הבא אנכ חורפיה דחלהיתא מחליא ליה והות ליה כנהון מעם לשבח ואסור, נמצא דסתם כל כליהם של כותים אנו מחזקינן אותם באינן בני יומן ולכך הם נותנין מעם לפנם ומותר, גיעולי כותים לשון פליטה האיסור שבכליהם ולשון המקרא כי שם נגעל מנן גבורים ונ' בלי משוח בשמן כי דרך המתלחמים למשוח המגנים להחליק החצים והרמחים וההנחיות שיוקו עליהן ופלמו ועבר השמן מצד השני כאילו לא נמשחו ונהרגו :

קלא) ובסוף עבודה זרה הלוקח כלי השמיש מן הכותים וכו' הא היא כתובה בהלכות הנעלה, וסיפא וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלא ינעיל ושלא ילכך תני דאסור והניא אידך מותר לא קשיא הא כמאן דאמר נותן מעם לפנם אסור הא כמאן דאמר נותן מעם לפנם מותר, הא למדת שסתם כליהן בחזקה שאינן בני יומן מחזקינן להו והוה להו נותן מעם לפנם ומותר, ומההיא ברייתא דהכוספן של כותים התיר רבינו יעקב מ"ב קערות שלנו שהרתיון בקדרה של נכרי בת יומא שהגיעול שלה במל במים ואינן עשויים לתבשיל ובענין שאמרו מהירין פת של כותים משום גיעולי כותים מההוא דכוספן של כותים, ושלום, (אב"ן). מצאתי בתשובות הגאונים ומאן דאכיל פת של כותים אין מלקין אותו אבל מוכיחין אותו ואסור לומר שמועה מפיו בבית המדרש, ובעבודה זרה פרק אין מעמידין אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן פת לא הותרה בבית דין מכלל דאיכא מאן דשרי אין דכי אתא רב דימי אמר פעם אחת יצא רבי לשרה וראה פת דחוק לתלמידים ואמר לא כהן פלטר מה ראו חכמים לאוסרה מה ראו כותים חתנות אלא מה ראו חכמים לאוסרה בשדה כסבורין העם לומר פלטר כותי והתיר רבי את הפת והוא לא אמר אלא פלטר ישראל * ותו אמרו איבו הוה מנכות ואכיל פת של כותים בין מצריי השרות שבעיר ואמר להו רבא לרבנן לא השתעו בהריה דאיבו דקאכיל נהמא דארמאי דאיכא משום בישולי כותים דהיינו גזירת חתנות ומשום גיעולי כותים ליכא פדארמן, נמצינו למדין דאם נמצא פלטר ישראל אסור לאכול פת של כותים משום בישולי כותים ומשום חתנות, וכן מצאתי בירושלמי דיציאות השבת ופת לאו כתבשילי כותים הוא, כך אנו אומרים במקום שאין פת ישראל מצוייה בדיון הוא שיהא פת של כותים אסורה ועמעמו עליה והתירוה במקום שאין פת ישראל מצוייה מפני חיי הנפש ובלבד לקנות סן הפלטר, ובמחלוקת בני בבל לארץ ישראל אנשי מורח אוסרין פת שלהם שאפה כותי וסתירין פת כותי ובלבד שיהא שם ישראל משליך עץ בתנור, ואנשי מערב אוסרים אותה כעץ שאין עץ לא אוסר ולא מתיר ואימתי היא מותרת במקום שאין דבר לאכול ועושה כך בלשה ימים שלא מעם כלום את התירוה לו מפני חיי נפש ובלבד סן הפלטר שלא מכר בשר מימיו בחנותו ובכך מותרת הפת. כתבשילי אנשי מורח מהירין פולין ששלקן כותי וכן חגבים, ואנשי מערב אוסרין מפני שמעריבין שלוקין של בשר בשלוקין של פירות. ומצאתי בתשובות הגאונים כי מותר לאכול פת של כותים בשבת אם אין לו פת אחרת כדאיתא בירושלמי דעמעמו עליה והתירוה וכו' ואין גוזרין גזירה על הציבור אלא א"כ יכולין לעמוד בה והכא בשבת שאין יכול לעמוד בה ולהתענות בשבת מותרת, נמצינו למדין כי פת של כותים אין בו איסור אלא משום בישולי כותים ומשום חתנות ובחתי בעלמא מותרת, כדאיתא בעבודה זרה פרקא בהרא האי תנורא שגר כותי ואפה ישראל אי נמי שגר ישראל ואפה כותי אי נמי שגר כותי ואפה כותי ואתא ישראל והתה חתויי שפיר דמי, והניא מניח ישראל בשר על גבי גחלים ובא כותי * לפנינו נגמר (ע"ז ל"ה) כני' משום ע"ז.

וזמפך עד שיבא מבית הכנסת או מבית המדרש ואינו חושש, שופתת אשה קרירה על גבי כירה ובאה כותית ומניסה בה עד שתבא מבית המרחץ או עד שתבא מן השוק ואינה חוששת, הרי לך שנמטרו ביד כותי מותר וכל שכן נמטרו ביד ישראל, ואיחר נמי אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן בין שהניח כותי והיפך ישראל בין שהניח ישראל והיפך כותי מותר ואינו אמור עד שתהא התלתו ונמטרו ביד כותי. פת אמר רב אסי שלש מלאכות יש בו בתחלה ובאמצע ובסוף, נמציתו למדין כי בהשלקת עץ בתנור יצא מדין איסור בישולי כותים משום התנות כאנשי מורה שהן בני בבל, והיינו מחתה חתווי דתלמוד בבלי בע"ז ובין פת שלנו ופת שלהם כהכי סני, ולגיעולי כותים ליכא למיחש כדארמין ברבש וזמן של כותים שפשט היתר בכל ישראל כדאיחא בעבודה זרה שמן ר' יהודה הנשיא ובית דינו התירוהו קסברי נותן מעם לפגם מותר, ואמרינן תו בעבודה זרה עלה דההיא כסבורין העם לומר פלמר כותי והתיר רבי את הפת וכו' ואפילו למאן דאמר פלמר כותי לא התיר רבי אלא בשדות אבל בעיר לא משום התנות ובשל סופרים הלך אחר המיקל, ועוד יש לי ראייה להתיר רתנן בפסחים פרק כל שעה חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ושל כותי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה, ורבא מוקי למתניתין כר' שמעון דאמר חמץ בין לפני זמנו בין לאחר זמנו אינו עובר עליו כולא כלום ומתני' ר' שמעון וקנסא הוא דקנים הואיל ועבר עליה בכל יראה ובבל ימצא, וכי קנים בעיניה אבל ע"י תערוכות לא, ובדין הוא דליתני בחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר באכילה ואיך דתנא רישא בהנאה תנא סיפא נמי בהנאה דכיון דליכא בדנכרי מעמא דקנסא מותר אף באכילה ואודא רבא למעמיה דאמר רבא כי הוינן בי רב נחמן כדנפקי שבעה יומי דפסחא הוה אמר לן פוקו ואייתו לן חמירא דבני חילא ואע"פ שנאפה קודם יציאת המועד למדין שחמץ של נכרי מותר באכילה, וכן פסק רבינו האלפסי כרבא דמזיק למהניתין כר' שמעון ופת של כותי דליכא מעם קנס מותרת באכילה, ובירושלמי דפסחים חמץ של נכרי וכו' הא באכילה אסור מהניתין במקום שנהגו שלא לאכול פת של כותים, אבל במקום שנהגו לאכול פת של כותים אף באכילה מותרת וחולק אבבלי, סוף סוף שמעינן דפת של כותים מותרת באכילה במקום שנהגו. ומעתה ירושלמי דשבת הוא במקום שנהגו שלא לאכול פת של כותים, ועוד יש לי ראייה להתיר מדהניא בתוספתא ומייתתי לה כהכל שוחטין חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שמחליפין בשל כותים והוה ליה חמץ של כותי שעבר עליו הפסח שמותר באכילה, ויש שגורסין מפני שמחליפין את השאור, ומכל מקום קצת יש לדחות אלו שלשת הראיות דבמוצאי הפסח שאינו מוצא פת אחר מותר מפני חיי נפש, אך דירושלמי קשה וכל שכן לדעת אנשי מערב, סוף דבר אין ההיתר פשוט בידי ובעל נפש המושל על נפשו לא יאכל פת של כותים אם ימצא לו פת היתר, ושבת אני את הספרדים שנמצעין מלאכלם ויזכר כחם, (אב"ן הירחי):

הלכות יין נסך הצריכות.

פרק ר' ישמעאל אמר רב תינוק כותי בן יוסו עושה יין נסך פירוש ליאמר בשתיה אבל הלוקח עבדים מן הכותים ומלו ומבלו לאלהר אין עושין יין נסך כלל כלל לא, ורב נחמן אמר שמואל קמן בן יוסו אין עושה יין נסך פירוש ליאמר אף בשתיה שאין עושה יין נסך אלא מי שידוע במיב עבודה זרה ומשמשיה, אבל הלוקח עבדים מן הכותים אף על פי שמלו ומבלו עושין יין נסך ליאמר בשתיה עד שישתקע שם עבודה זרה מפיהם וכמה אמר ר' יהושע בן לוי עד שנים עשר חדש, וכתב רבינו האלפסי ואפליגו רבוואתא כהא מילתא איכא מאן דסבירא ליה כרב דהלכתא כרב באיסורי, ואיכא מאן דסבירא ליה כשמואל ואמר מרקמפרש ר' יהושע בן לוי למיפרא דשמואל ש"מ כוותיה

כוותיה מביא ליה ומסתברא כוותיה, עד כאן. ואני ראיתי מקומות בספרד שאינן חוששין במגע יינן על ידי הישמעאלים ומביאין להם היין ומוזגין ומוכרין ושותין עמהם וסומכין במדומה על רבינו האלפסי ופוסקים כשמואל דתינוק בן יומו אין עושה יין נסך כלל וישמעאלים שאין דרכם לנסך לע"ז הוה להו כתינוק בן יומו וסוברים דכשמואל הלכתא בכולהו מילתא, ולא היא דבתינוק בן יומו הלכתא כרב דק"ל כרב באיסורי דר' יהושע בן לוי לא קאי לפרש בהא ואם כן הישמעאלים לא גרעו מתינוק בן יומו דמגעו אוסר בשתיה, וכן פסקו כל הגאונים, ומעתה נאדות הכותים והישמעאלים והאמנושים כולם שויין הן לענין יין נסך ולעניןי מגע כותי, וצריכין עירויי שלשה ימים מעת לעת דכותי שאנס נאדות של ישראל והכנים בהן יין נסך אף לפי שעה אסור ליתן בהן יין כשר עד שיערם ג' ימים מעת לעת דכל שמכניסו לקיום אף לפי שעה גורו ביה רבנן וכל שכן נאדות של כותים הנבלעים מיון נסך שצריכין עירוי ולא שנא נודות ולא שנא קנקנים בין שלנו בין שלהם בעירוי מותרין כדפסקינן בע"ז, עוד רעה חולה ראיתי תחת השמש בני אדם שקונים היין בימות הבציר בכפרים בכרם הכותים ומודרין הכותים את יינם ונותנין בנאדם וישראל מביאן לביתו ושותהו ואין לך יין נסך גדול מזה, ואילו היו מחמירין ביין נסך ומקילים בפת של כותים היה מוב מאד כי איסור יין נסך דאורייתא שנאמר ושתו יין נסיכם וגו' ואיתקש לזבחי מתים שאסור בהנאה, ואף סתם יינן כראיתא בעבודה זרה שלש יינות הן יין נסך אסור בהנאה ומטמאה מומאה חמורה בכזית, סתם יינם אסור בהנאה ומטמא מומאת משקין ברביעית, ואע"ג דאמר במסכת גדה כותים שבחוצה לארץ לאו עוברי ע"ז הן אלא מנהג אבותיהם בידיהם, ואית גאון דאמר דמגען כתינוק בן יומו שאינו עושה יין נסך ליאסר בהנאה, מיהא בשתיה אסור: קלג) **ובצאתי** בתשובות הגאונים שפחה כותית שהמביליה בעל כרחא ונשתקע שם עבודה זרה מפיה הרי היא כעבד כשר ואינה עושה יין נסך ואיכילין מבשולה דאין מבילה בעל כרחא פוסל אלא ביפת תואר דלא שייכא עד השתא כלל במצות אבל שפחה דשייכא במצות הנשים בעונשים ובדינין מבילה בעל כרחא היא מבילה, ואם זרק כותי חפץ לתוך יין של ישראל ואף אם היין צלול שאין למעלה ענבים מותר אף בשתיה דאמר רב אשי כל שאילו במגע זב טמא בכותי עושה יין נסך וכו', ובזב אינו מטמא אלא בנגיעת היד דכתיב וכל אשר יגע בו הזב ונגיעה אינו אלא ביד דקא נקט בידו וקא נגע אבל זרק לא הוי מגע, דאמר ריש לקיש קנה בקוממו של זב והסיט בו את המהור מהור, אבל אם זרק יין נסך ביין כשר ואף סתם יינם ואף אם יש ענבים למעלה ואינן מבוקעות אסור לפי שיון נסך שנפל שם שוקע עד למטה דתנן יין נסך אסור ואוסר ככל שהוא ולא מיבעיא נסך שנתנסך לע"ז אלא אף סתם יינן מההיא ברייתא דאגרדמים כותי וכו' ומסיימת מפני שמיפת יין נסך אוסר ככל שהוא ובסתם יינן מיירי, ואף על פי שרבינו יעקב אמר דסתם יינן בטל בס' ומוקים לההיא כר' יהודה דמין במינו לא בטיל, אין לסמוך על זה, והרחבתי בענין חמץ בפסח בהלכות פסח, והנן נמי יין נסך שנפל על גבי ענבים ירחן והן מותרות ואם היו מבוקעות אסורות, וכן אם כותי מושך יין סן החבית של יין כשר ההוא אין אסור בשתייה דמשכשך ליה וכי ההוא חביא דאישתקיל לברזא והאחרית בותי לחבית ואמר רב פפא כל דלהרי ברזא חמרא אסור, אית דאמרי בהנאה ואית דאמרי בשתיה אבל לא בהנאה, ואידך שרי בשתיה, ואם מושך ישראל יין כשר בכלי כותי שיש בו מופח להמפיח מן יין נסך של כותי כל היין הנשאר בחבית אסור בשתיה משום דנצוק חיבור ואע"פ שרי' אומר דנצוק אינו חיבור סההיא דקנישקנין דשרו רבנן אין לסמוך על זה כי ראיות רבות בתלמוד דנצוק חיבור, והמצאם בהלכות. מההיא ברייתא דשופתת אשה קררה על גבי כירה וכו', בהלכות פת איתא, יש לדיקדק דהוא הדין (ריש) להניח יין בכיתו ומניח כותי שם והולך לשוק או לבית הכנסת ואינו חושש דנהפש כננג ומיירהת

ומירתה, וראיות טובות מרתנא בע"ז פ"ד כותי שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו עליו מלוח באותו יין אסור אין לו עליו מלוח מותר דנתפש כנגב, והמניח כותי בחנהו אע"פ שיוצא ונכנס מותר, והמניח יינו בקרון ובספינה והלך לו בקפנדריא ונכנס למדינה ורחץ מותר ואם הודיעו שהוא מפליג אסור, ואם היה אוכל עמו על השלחן והניח לגיזין על השלחן ועל הדלפקי שעל השלחן אסור שידו של כותי מנעת לשם כרשות ושל דלפקי דנתפש כנגב מותר. בהלכות גדולות בהלכות יין נסך חבית שיש בתוכה יין או שמן ודבש ונפל שרץ לתוכו שיעורו אחד כאלף והכל מותר ואם לאו אסור, ולהתיר הכלי ולבנו בכבשן, ובירושלמי התרומוס פ"ו ר' יוסי בר בון הורה בהרין עכברא אחד כאלף : בריך רחמנא דסיעין .

הלכות חלב וחמאה של כותים

קלד) במסכת ע"ז בפרק אין מעמידין אלו דברים אסורין ואין איסורין אסור בהנאה חלב שחלבו כותי ואין ישראל רואהו, ומפרש בגמרא דבין דקא בעי ליה למאכל בין לגבינה אסור ואע"ג דחלב מהור עומד טמא אינו עומד אפי' הכי אסור דשמא עירב בו וקאי בניי אסופי, פירוש בגומיה שבגבינה, וכן הוא בירושלמי דשבת פ"ק ובירושלמי דע"ז פרק ב' חלב של כותי למה אסור משום תערובות בהמה ממאה ואית דאמר משום גלוי, פתן ר"י בשם ר' יונתן מהלכות של עמעים הוא וכו' וכתוב בהלכות פת, ומה שאמר ר' ירמיה בבבלי פרק שני דע"ז גבי גבינה אמר ר' ירמיה לפי שאי אפשר בלא צחצוצי חלב פירש"י חלב טמא והירושלמי סוכיה כדבריו ואית דאמר משום גלוי כמו שפירש ר"י מעמא דר' ירמיה משום חלב מגולה שעשו סמנה הגבינה, וכן הוא בירושלמי בהרומות פרק האשה אוכלת שאומר חלב כותי משום חלב ממא ומשום גלוי יש לחוש בו, וההיא ארס העומד בין הנקבים, נמצינו למרין שמשום חלב ממא ומשום גלוי יש לחוש בו, וההיא דהרומות כשהדבר ידוע שאין בריר בהמה ממאה ואפילו הכי יש לחוש עליו, ומזה הטעם נאסר חמאה של כותים משום חלב טמא ומשום גלוי, וכן מוכח בירושלמי דאין מעמידין דאמרינן התם אלו דברים אסורים וכו' וחשיב י"ח דברים וחשיב חמאה בהדיהו, וזה שנמצא בתשובות הגאונים וחמאה של כותים כיון דקים להו לרבנן דחלב מהור עומד טמא אינו עומד מי שדעתו יפה ומקבלהו לאכול מותר, אין לסמוך על זה שהרי הוכחנו שהמעם בחלב שחלבו כותי ואין ישראל רואהו אסור משום גלוי ומשום חלב טמא, וכן סוברים אנשי מערב, דאנשי מורת מתירין את החמאה של כותים ואומרים אינה מקבלת טומאה, ואנשי מערב אוסרין משום חלב שחלבו כותי ואין ישראל רואהו, (אב"ן) :

קלה) ואע"פ שכתב ר"י מ"כ כל עצמי אינו מתיר גבינת כותים וחלב אלא בחלב שחלבו לעשות גבינה דאין לחוש "עכשו לניקור הנחש שאינן מצויין בארצינו ולא לחלב טמא דמה תועלת יש לו בהערובתו אחרי שאינו עומד, אבל בחלב שחולבין למכרו באכילה ולכוחת אני אוסר שיש לו תועלת בהערובת חלב טמא, ולמלואת הרפוסין שמגבנין בהן והרפין אין לחוש דסתם כליהן אנו מחזיקין אותן שאינן בני יומן ואם הונעלו במי פליהן הוי נותן טעם בר נותן טעם לפנים וכל שכן שומתר, אין לסמוך על זה דאם כן לדבריו מתניתין דאסר חלב שחלבו כותי ואין ישראל רואהו מיירי בחלבו הכותי למכור ולמה לא חלק התלמוד בזה אלמא בכל ענין מיתוקמא אף אם חלבו לגבן וחוזר ומוכרו שנמלך אסור וכן כתב רבינו שלמה הצרפתי ז"ל דחלב שחלבו כותי ואין ישראל רואהו אף אם ידוע שאין בדיר בהמה ממאה אסור ועל זה נאמר ופורץ גדר ישכנו נחש, ושלוס, (אב"ן הירחי) :

קלו) ואע"פ שיש להקל ולהתיר אם ידוע שאין בדיר בהמה ממאה כדתנן ואלו מותרין באבילת חלב

חלב שהלכו כותי ואין ישראל וואהו, ואמרינן עלה תנינא להא דתנו רבנן יושב ישראל בצד עדרו של כותי וכותי חולב ומביא לו ואינו חושש, ומיבעיא לן היכי דמי אי דליכא דבר ממא בעדרו פשימא ואי דאיכא דבר ממא בעדרו אמאי אינו חושש, לעולם דאיכא דבר ממא בעדרו וכי קאי חוי ליה וכי יתיב לא חוי ליה מהו דתימא כיון דכי יתיב לא חוי ליה נחוש דילמא מייתי ומערב ביה חלב ממא קא משמע לן כיון דכי קאי קחוי ליה אירתותי מירתת ולא מערב ביה, אשהכח השתא דכי ידעינן דליכא דבר ממא בעדרו והוא יושב בצד עדרו ואפילו כי קאי לא חוי ליה מותר, אפילו הכי אסור לחקל פן יקלז באינו יושב בצד עדרו:

הלכות שבת הצריכות

קלו) לא יקרא לאור הנר בשבת שמה יטה ואפילו נבזה שתי קומות או שתי מדרעות אבל שנים בענין אחד מותר, ובמדרה אף י' בני אדם אסורים לקרות, ירושלמי תני ר' חייא אבל מסתכל הוא מה שבכוס ושבקערה ואינו חושש, אית דבעי מימר שהוא לשעה פירוש שהוא בהעברת העין, ואית דבעי מימר ספני הנקיות ומפני הסכנה, כאי נפיק מביניהון לנקיבת חורין מה דמר שהוא לשעה אסור ומה דמר משום נקיות מותר, רב ירמיה סליק לגבי רב אסי מוג ליה כסא שרי מסתכל ביה אמרה ליה ברת' חמי מה הוא עביד אמר לה דנהיג כשימח ר' חייא רביה דתני ר' חייא אבל מסתכל וכו', כך מצאתי, (אב"ן):

קלח) לא תצא אשה במטבת שיש עליה חותם ואם יצתה חייבת חמאת דברי ר' מאיר וחכמים אומרים פטורה ואפילו הכי קיימא לן כר' סאיר בהאי מדרתנן לא תצא אשה במטבת שאין עליה חותם ואם יצתה אינה חייבת חמאת מכלל דהא שיש עליה חותם חייבת כך פסק רבינו אלפסי, ואע"ג דאמר בהחולץ ליבמתו סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם והאי סתם ואח"כ מחלוקת היא, מכל מקום מרקאי עולא עליה דר' מאיר ואמר וחלופיהן באיש אלמא כר' מאיר קים לן, ואמר עולא וחלופיהן באיש דבמטבת שאין עליה חותם חייב חמאת, ובדיש עליה חותם פטור אבל אסור, ובמחט הנקובה פטור אבל אסור וכשאינה נקובה חייב חמאת וחלופ' באשה שבמטבת שיש עליה חותם ובמחט הנקובה חייבת חמאת ובאין עליה חותם ובמחט שאינה נקובה פטורה אבל אסורה, (אב"ן), אך פליאה דעת ממני שאין מקפדין האנשים והנשים לצאת בכל מבעות שבעולם ובכל מחטים בין בחצר ובכרמלית ולרשות הרבים, ועלה דהא בכבול ובפאה נכרית לחצר אמר רב בכל מקום שאסרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים אסור לצאת בו לחצר חוץ מכבול ופאה נכרית, ור' ענני בר ששון בשם רבי ישמעאל אמר הכל ככבול, ופסק רבינו האלפסי כרב דכתם לן תנא כוותיה, ורבינו יעקב פסק כר' ענני בר ששון דקאי כר' ישמעאל על זה נהגו הנשים לצאת בחצר בכל תכשיטיהן, וכמדומה שזה שאין אנו מקפידים באנשים ובנשים וכו' לפי שהרשות הרבים שלנו דינו ככרמלית ובחצר שאינה מעורבת שאינו דומה לדגלי מדרב שאין בו שש עשרה אמה ואין עוברין עליו בכל יום ששים רבוא ואין שערי העיר מכוונות זו כנגד זו, הילכך במטבת שיש עליה חותם ובמחט הנקובה שחייבת חמאת ברשות הרבים נמורה היא פטורה אבל אסורה שאין דרך האשה לחתום והיזא לה משוי, אלא לאיש שדרכו לחתום בו הוא תכשיט ולרשות הרבים נמורה הוא פטור אבל אסור והכא מותר לכתחלה, אבל במטבת שאין עליה חותם ולרשות הרבים נמורה פטורה אבל אסורה הכא מותרת לצאת לכתחילה, ואין מגלין את הרב אלא לצנעין שלא יקלו בהוצאת שבת, אף כי שמעתי דאמרינן בירושלמי דבכל רשות הרבים שבעולם גזרו חכמים אף אם אינו דומה לדגלי מדרב, (אב"ן):

קלט) וכל תכשיט לאנשים ולנשים מותרין לצאת בהן לרשות הרבים אי לאו דגורנין
 [המנהיג] יא 11
 דילמא